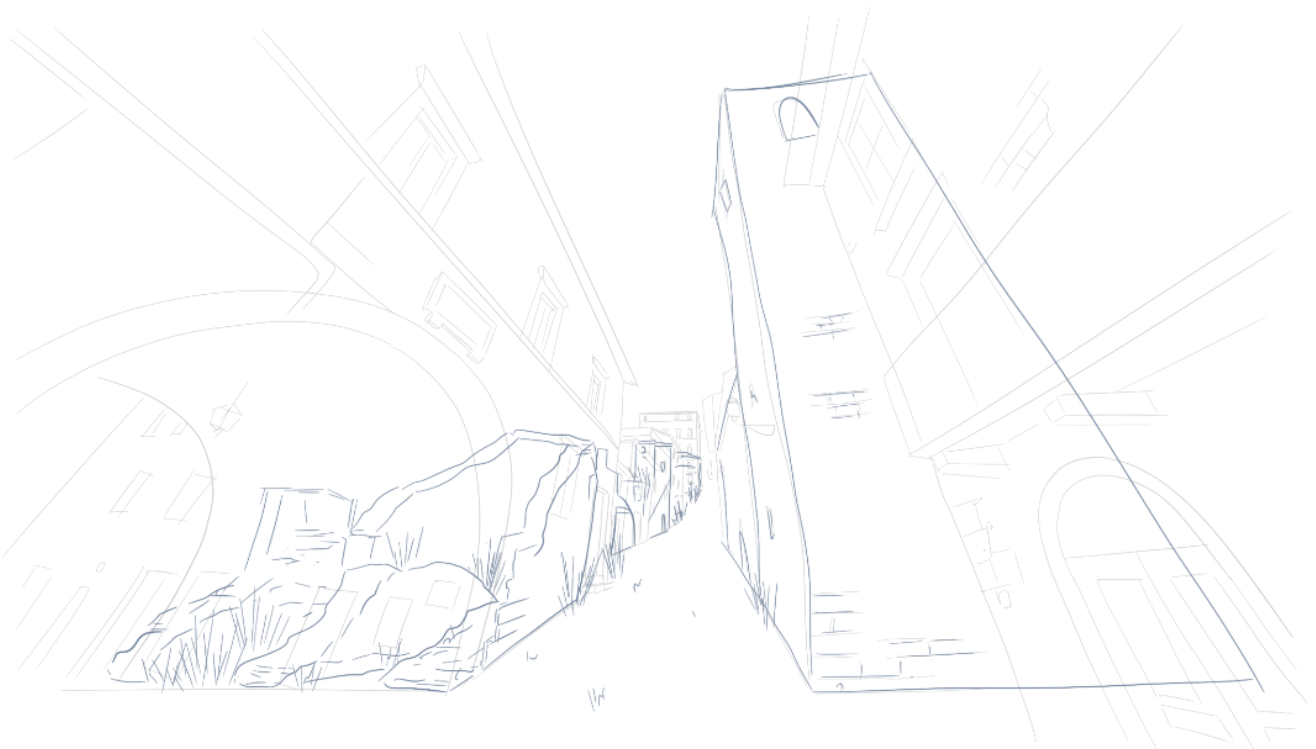

Intervenció

Fennmaradhat-e egy olasz kisváros egy földrengés után?

Heiner Anita, Solymosi Bettina és Pődör Gergő

A dolgozat Heiner Anita, Solymosi Bettina és Pődör Gergő munkája

Konzulensek: Dr. Kádár Bálint, Dr. Kissfazekas Kornélia

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Építészmérnöki kar

Urbanisztika Tanszék

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
Absztrakt.....	4
Bevezetés	5
Módszertan és a tanulmány tárgya	6
Régióismertető	8
Egy földrengés következményei.....	10
Accumoli esettanulmánya.....	11
Település működését befolyásoló tényezők	11
A történeti Accumoli téri struktúrája a földrengés előtt.....	14
Accumoli téri struktúrája a földrengés után	16
Hálózatelemzés	19
Hasonló helyzetű települések esete	24
Az amerikai településstruktúra elemzése – motorizált véglet.....	26
Olasz városi identitás és rurális tájhasználat.....	28
Lehetséges scenáriók.....	30
A 2023 szeptemberi workshop céljai	30
A 2023 szeptemberi workshop eredményei	30
A jövő lehetőségei	34
Konkluzió	37
Irodalomjegyzék	39

Absztrakt

Egy közép-olaszországi kistelepülésnek számos kihívással kell szembenéznie manapság, például a zsugorodással, urbanizációval, demográfiai változásokkal. A településképet azonban más külső erő is alakítja, hiszen ez a régió az Eurázsiai és Afrikai tektonikus lemezek találkozásánál található, aminek következtében nagyjából 20 évente erős földrengések rázzák meg a területet. Ez történt 2016-ban Accumolival is, mely egykor virágzó közösséggel és építészeti értékekkel rendelkezett. 2023 szeptemberében részt vettünk egy nemzetközi workshopon, melynek keretein belül személyesen is megismerkedhettünk a térség jelenlegi, károsult állapotával, és a helyreállítás lehetőségeire fókuszálva kerestük a választ arra, hogy milyen jövője lehet a földrengés sújtotta településnek.

Az érdemi helyreállítás az elmúlt hét évben nem kezdődött meg. Sokan a környező városokba költöztek, másoknak az értéket képviselő kőházakat felváltó, előregyártott lakóházak jelentik az új otthonot. Így igyekeznek az identitásukat, helyhez való kötődésüket fenntartani. Milyen fordulatot vehet Accumoli jövője? Érdemes-e a rekonstrukció tervezésénél az egykori városszerkezeti felépítésbe kapaszkodni vagy valami teljesen új irányt kellene venni?

E tanulmányban feltérképezzük Accumoli és térségének múltbeli struktúráját és összevetjük azt a földrengés után kialakult helyzettel. Hálózatanalízis segítségével vizsgáljuk a térség működésének alapelveit. Emellett a lehetséges jövőkép kialakításának érdekében hasonló helyzetben lévő települések esettanulmányait vizsgáljuk. Az összehasonlító elemzés képezi azt a bázist, mely választ adhat a terület jövőjét illetően.

Meddig tart az ideiglenesség, mikor alakul át állandóvá? Szolgálhat-e egy ideiglenes építményrendszer egy új város alapjául? Miként ültethetők be az identitást képviselő immateriális elemek a szövetbe? Milyen infrastrukturális elemekkel és városépítészeti beavatkozással tehető élhetőbbé és vonzóbbá a település a XXI. században?

Bevezetés

A XXI. század rurális tájai számos kihívással találják szembe magukat. A globálisan tapasztalható urbanizáció – a városi lakosság növekedése – nyomás alá helyezi az évszázadokon keresztül funkcionáló kisvárosi, falusi régiókat. A jobb munkalehetőségek, kulturális sokszínűség, szolgáltatások és egyéb tényezők elérhetősége a városba vonzzák az embert. Ki érne ma rá földet művelni, gazdálkodni, élvezni a vidéki idillt?

E tendencia nem hagyja érintetlenül Olaszországot sem. A hagyományosan mély identitással rendelkező itáliai települések egy része megsínyli korunk változásait. Zsugorodással, elvándorlással, az urbanizáció negatív következményeivel és demográfiai változásokkal néznek szembe. E tendenciát egy hirtelen bekövetkező kataklizmatikus esemény alapjaiban befolyásolja. Hasonló eseménysor játszódott le az olaszországi Accumoli-ban 2016-ban, melynek régióját 6.2 magnitúdójú földrengés rázta meg. Az eredmény: szétzilált közösség, szétszóródó funkciók, újfajta területhasználat.

A jelenben kialakult helyzet sok szempontból emlékeztet az USA-ban kialakult településformára. A funkcionális tagoltság, az egyéni motorizációs közlekedésre építő városfejlődés / -fejlesztés tovább erősíti az iparosodás során kialakult és a XX., XXI. század urbanisztikájára alapvetően ható elvek érvényesülését. Párhuzam fedezhető fel a szervesen kialakult amerikai tájhasználat és Accumoli hirtelen kialakult ideiglenes településrésze között. Életképes-e a ma Accumolija vagy vissza kell térni az eredeti városstruktúrához? Milyen scenáriók képzelhetők el egy hegyi közösség újjáélesztésére?

2023 szeptemberében a szerzői hármast a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Urbanisztika Tanszékének tanáraival együtt részt vett egy egyhetes nemzetközi workshopon, melynek célja a fenti kérdésekre adható ötletek felvázolása volt. A víziók ismeretében mi lehet a reális forgatókönyv Accumoli számára 7 év stagnálás után? Sokan a környező városokba költöztek, másoknak az értéket képviselő kőházakat felváltó, előregyártott lakóházak jelentik az új otthont. Így igyekeznek az identitásukat, helyhez való kötődésüket fenntartani.

Ha az ideiglenesség fennmarad, az konzerválja a jelenlegi szétszórt állapotot. Ezen ellentmondás rávilágít arra, hogy minél tovább halogatjuk az érdemi beavatkozást, annál kisebb az esély az újrakezdesre. A város és környezetének példája rávilágít azon tényezőkre, melyekkel a túlélés érdekében szembe kell nézni egy jelenkori rurális európai régióknak.

Módszertan és a tanulmány tárgya

E tanulmány a 2016-os olaszországi földrengés nyomán súlyosan érintett Accumoli és térsége esetét vizsgálja abból a szempontból, hogyan befolyásolta e természeti katasztrófa a településképet és településhálózatot. A földrengés épített környezetet érő hatásain túl választ keresünk arra, hogyan befolyásolja egy ilyen nem mindennapi esemény a lakók életét és a kisváros általános jövőképét. Mielőtt azonban Accumolira fókuszálunk, szót kell ejteni egy földrengés olyan általános hatásairól, melyek kényszerítő jelleggel hatnak az ember életére és egyfajta töréspontként befolyásolják egy település fejlődését és életét. Lehetséges, hogy a bekövetkezett földrengés csak felgyorsította azt a folyamatot, amely napjainkban kihívás elé állítja azon régiókat, melyek küszködnek a megváltozott körülményekhez való adaptációval a megfelelő életszínvonal és jövőkép biztosításával. Az urbanizáció hatásai alól ugyanis Accumoli sem tudja kivonni magát, és a jelentős arányú népességcsökkenés talán a természeti katasztrófa nélkül is bekövetkezett volna.

Az összehasonlító elemzés és válaszkeresés többsikú párhuzam megrajzolása mentén zajlik, melyeknél az adatvizsgálat és elméleti háttér bemutatásán túl megjelenik a hálózatelemzés mint eszköz.

A történelmi olasz településhálózat és települési jellemzők kontextusába helyezve vizsgáljuk Accumoli egykori – földrengés előtti– és mai – földrengés utáni, a kármérséklés megkezdése előtti – állapotát. Az összehasonlítás kitér magára Accumolira és a közigazgatásban található 17 további település egymás közötti kapcsolatának vizsgálatára, hiszen a *comune* 17 frakciót is Accumoli adminisztratív egységében egyesít.

A megváltozott körülmények feltárásához meg kell vizsgálni az ideiglenesen felhúzott lakószolgáltató területek működését, hasonlóságait és különbségeit a régi szöveggel. Egyáltalán hasonlít-e a kialakult helyzet bármiben is a múltbeli struktúrához?

Továbbá érdekes a földrengéssel kialakult helyzet összevetése is egy olyan régióval, ahol a motorizált közlekedés által összekapcsolt, funkcionálisan diverzifikált egységekből építkező rurális településszerkezet napjainkban jellemző. E tekintetben az Amerikai Egyesült Államok a viszonyítási alap. Az USA és ezen európai mikrorégió párhuzamba állítása azért fontos, mert a ma Accumoli-jában hasonló tendenciák érvényesülnek, mint a tengerentúlon: funkciók mentén széteső településhálózat, autóval elérhető „városrészek”, a meghatározó szolgáltatások főút melletti elhelyezkedése.

Ezt követően kitérünk a terület hasonló helyzetben lévő, de eltérő méretű településeinek összehasonlítására. Ennek elvégzésével azt szeretnénk bemutatni, hogyan függ össze a lépték, települési rang vagy éppen az épített környezet védett vagy nem védett mivolta és az adott település előtt álló lehetőségek. Ez utóbbi elvégzésétől azt a segítséget várjuk, hogy feltérképezhessük az Accumoli előtt álló reális jövőképeket.

A leírtak nem csak elvi síkú vizsgálódás eredményei. A tanulmány megírásánál aktívan támaszkodunk a 2023 szeptemberében a helyszínen tartott egyhetes workshop élményeire és tapasztalataira. Ettől reméljük, hogy az elméleti okfejtés kézzel fogható és hasznos végkövetkeztetést tud kimondani arra, merre tart(hat) Accumoli a jövőben.

Régióismertető

Comune di Accumoli Közép-Olaszországban, a mai adminisztratív felosztás szerint Rieti megyében, Lazio régióban található, itt alkot egy 18 kisebb településből álló közigazgatási egységet. A települések a következők: Accumoli, Cassino, Cesaventre, Colleposta, Collespada, Fonte del Campo, Grisciano, Illica, Libertino, Macchia, Mole, Poggio Casoli, Poggio D’Api, Roccasalli, San Giovanni, Terracino, Tino, Villanova.

1. ábra – Comune di Accumoli

A 86,89 km² területű településhálózat gyökerei az 1200-as évekre nyúlnak vissza, virágkorát pedig a XIX. és XX. század határán élte, amikor az össznépesség elérte a 3000 főt. Napjainkban viszont a rurális települési forma egyre inkább eltűnőben van, a funkciók, szolgáltatások, munkahelyet teremtő fejlesztések főként a nagyobb városokat érintik, egyre inkább háttérbe szorítva a hagyományos életformához ragaszkodó és azt megőrizni kívánó kisebb térségeket (Fantechi et al., 2020). A szinte megállíthatatlanul kialakuló urbanizáció sebessége változó lehet a terület adottságaitól függően. A politikailag, társadalmilag és fizikailag is perifériára szorult kistelepülések esetében gyorsabb folyamatról beszélhetünk, hiszen a lehetőségek korlátozottak, az erőforrások pedig gyakrabban a hálózatok központjaira, a nagyobb városokra irányulnak. Ennek megakadályozása csak célzott intézkedések nyomán érhető el.

Előnyt jelenthet az identitás és maga a település létezésének megőrzésénél, ha valami természeti, építészeti vagy történelmi értékkel rendelkezik, ami figyelmet fordít a hely értékességére. Ezeknek a megőrzése sorsdöntő erővel is bírhat, mégsem lehetséges minden eshetőségre felkészülni. A természeti katasztrófák által veszélyesnek nyilvánított zónákban rendszeresen történik olyan eset, melynek következményei elképzelhetetlen változásokat jelenthetnek egy-egy településnek és lakóinak.

A természeti jelenségek a hatásuk nyomán nyerik el katasztrófa jellegüket. Az épített környezettel való találkozás pusztító hatással van a társadalomra, infrastruktúrára, városszerkezetre és az emberek életére. Európában a leggyakoribb és a legtöbb területét fenyegető természeti aktivitásnak a földrengéseket nevezhetjük. Világszerte eltérő nagyságban jelentkeznek és eltérő nyomokat hagy maga után.

Globális megoldással alighanem szolgálhatunk a földrengések kivédésére, hiszen minden eset egyedi, az adott hely fizikai paraméterei, természeti adottságai befolyásolják. Az okozott károk mértéke függ továbbá az érintett település infrastrukturális kiépítettségétől és beépítettségének sűrűségétől. Bár bekövetkezésük ideje kiszámíthatatlan, mégis a tudomány eszközeivel igyekeznek a szakemberek megbecsülni, mely területek milyen gyakorisággal számíthatnak rá. Ennek egy eszköze lehet például a mikrozonás felosztás, illetve a kármodellezés, melyek mindegyikét számítógépes programok segítségével végzik. (Ansal et al., 2010, Spence et al., 2007)

A földrengések által legjobban érintett európai országok közé sorolható Olaszország, hiszen a déli határához közel esik az a vonal, ahol az eurázsiai és az afrikai lemezek találkoznak (Stucchi et al., 2012). Ezen túl itt más törésvonalak is megtalálhatók, például az Appenninek-hegység mentén keresztül szelve Olaszország középső, illetve déli részét. A teljes országot tekintve az elmúlt 1000 év folyamán nagyjából 260 alkalommal mértek 5.5 vagy nagyobb magnitúdójú esetet (Crowley et al., 2008).

Egy földrengés következményei

2016. augusztus 24-én Közép-Olaszország a valaha volt 7. legnagyobb olasz földrengésnek esett áldozatául. A Richter-skála szerint mért 6.2-es erősségű rengésben több, mint 250 ember vesztette életét, városok váltak lakhatatlanná. Egy ilyen mértékű természeti katasztrófa elegendő ahhoz, hogy a lakók egész további életét megváltoztassa. Pár perc leforgása alatt vesztik el az otthonukat, minden családi értéküket, a gyerekkori emlékeik helyszíneit. Építészeti értékek, lakóházak, netán már műemléknek számító épületek szinte felismerhetetlenül sorakoznak a hajdani utca mentén, elhomályosítva a város szövetének múltbéli hálóját. Generációk nőttek fel ugyanazokon az utcákon, ugyanazon falak között, továbbadva egymásnak a helyi identitás alapját képező történeteket, szokásokat, ismertségi kapcsolatokat.

A helyiek számára nem csak a materiális értékek vesznek oda, hanem az egymáshoz húzó, összetartó, ember számára láthatatlan kapcsok is. Hiszen az ember – főleg egy kisebb településen – ismeri a szomszédját. Minden korosztály számára megvannak a megszokott helyek, ahol a nap szokott időpontjában találkozni tudnak és a szokott tevékenységet művelhetik. Ezek olyan elemei egy városnak, melyek kialakulása természetes folyamatként, önmaguktól történik meg és a város lelkét adják. Bár ezek anyagtalan komponensek, mégis fizikai helyhez köthetők, így azok elvesztése traumaszerű élményt jelenthet az érintetteknek. Valójában előfordulhat, hogy ez a közösen, együtt megélt sokk csak még inkább egyesíti a közösséget, azonosulni tudnak egymás sorsával. A másik, ellentétes kimenetel, ami egy ilyen katasztrófa után a lakosságot sújthatja, az az eltávolodás. A szentimentális értékkel felruházott terek eltűnése és a város szívéét jelentő mindennapos közösségi kapcsolat helyszíneinek elvesztése beláthatatlan negatív hatással lehet az emberi kötődésre.

Az, hogy a pusztulás következménye melyik irányba indul el, kiszámíthatatlan és sok tényező befolyásolhatja. Minden településre másként hat egy-egy hasonló katasztrófa és más módon igyekeznek felállni belőle. A város szerkezete is olyan mértékben sérülhet, hogy felmerül a kérdés, hogy érdemes-e a régi formájában az egykori településszerkezetet alapul véve rekonstruálni a kisvárost vagy esetleg a mai viszonyokhoz alkalmazkodva új irányt véve alkotni meg a hálózatokat a helységen belül és körül.

Accumoli esettanulmánya

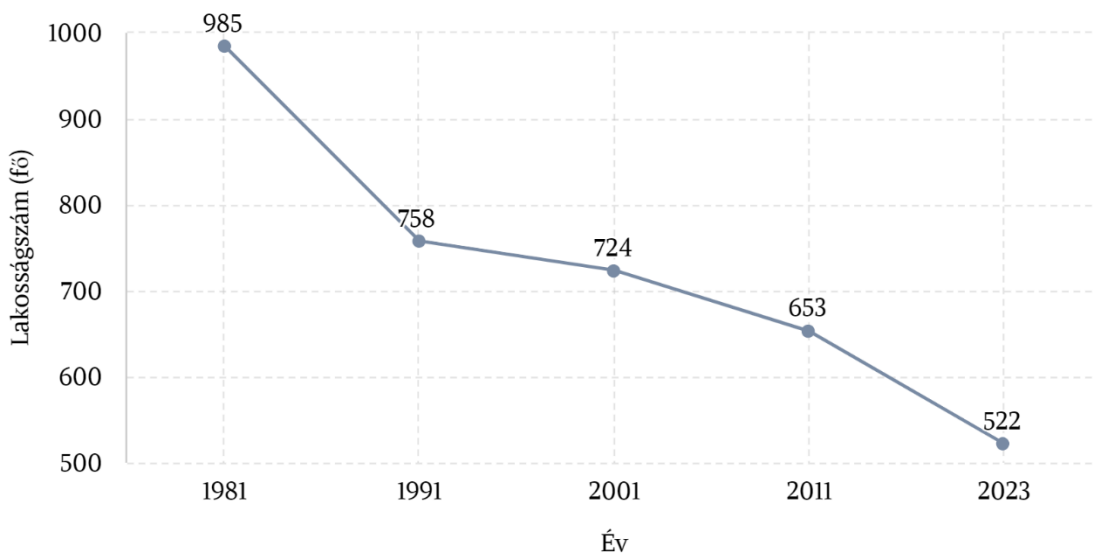
Település működését befolyásoló tényezők

Egy település működését számos külső tényező befolyásolja. Ebben a tanulmányban Accumoli működését főként urbanisztikai szempontból vizsgáljuk, de fontosnak tartjuk leszögezni, hogy egy település nagyon összetett, s a különböző tényezők kölcsönhatással vannak egymásra. Az alábbiakban összegyűjtöttük az általunk legfontosabbnak tartott tényezőket, a teljesség igénye nélkül, és megvizsgáltuk, hogy mi volt jellemző a településre a földrengés előtti években, valamint mi várható, ha az elképzelt legkedvezőtlenebb és legkedvezőbb jövőképet vesszük figyelembe.

		Accumoli a földrengés előtt	Legkedvezőbb jövőkép	Legkedvezőbb jövőkép
demográfia	népesség	161 fő, csökken	elnéptelenedés	mérsékelten nő
	életkor	öregedő	öregedő	fiatalodó
	nők és férfiak aránya	46,9/53,1 %	eltolódik	egyenlő
	külföldiek száma	2 fő	drasztikusan nő, arány eltolódik	kis mértékű növekedés
	iskolai végzettség	egyenletes eloszlás a fokozatok között	arányaiban sok írástudatlan, tanulatlan	átlagosan magasabb iskolázottsági szint, nincs írástudatlan
gazdaság	munkahelyek	kevés	nincs	több, diverzebb
	szolgáltatások	kevés, városon belül	kevés, városon kívül	sok, városon belül
geográfia	tengerszint feletti magasság	855 m	-	-
	domborzat	hegyvidéki	-	-
	elhelyezkedése	hegyoldalban	-	-
település	mérete	74720 m ²	drasztikusan csökken	kis mértékben nő / stagnál

	sűrűsége	2,15 fő/km ²	drasztikusan csökken / nő	kis mértékben nő / stagnál
	struktúra	organikus	strukturálatlan	organikus
	beépítés	organikus, zárt sorú	tájidegen	karakteres
épületállomány	száma	121 db	drasztikusan lecsökken / megnő	kis mértékben nő / stagnál
	minősége	régi, romló	romló	korszerű, karbantartott

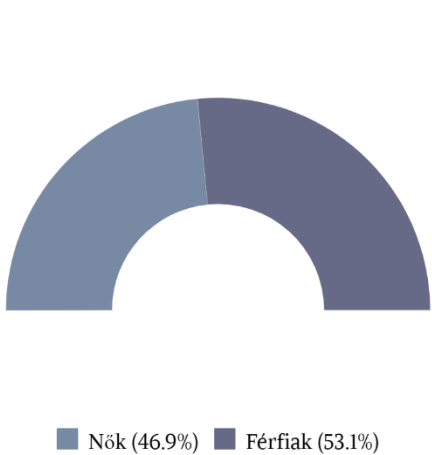
Accumolit, mint közigazgatási egységet tekintve megállapítható, hogy népessége már a földrengés előtt is csökkenő tendenciát mutatott, ám a szerencsétlenségben sokan veszítették életüket. A földrengés előtt 667 fő volt az össznépesség, mely a katasztrófát követően 641 főre csökkent. Az azóta eltelt 7 év sem eredményezett lakosság növekedést.

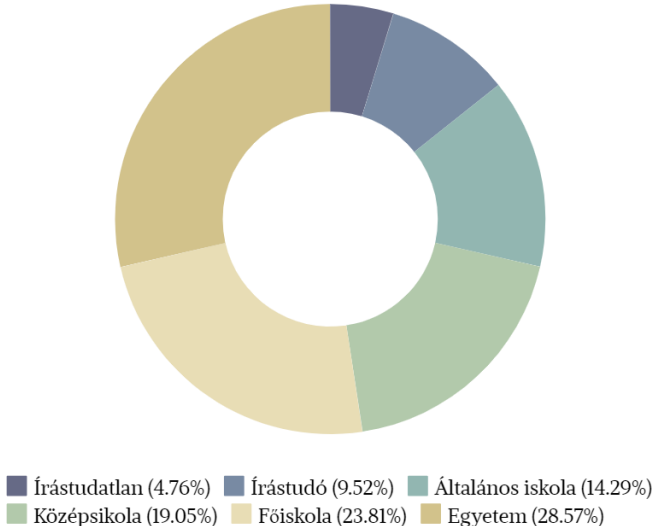
2. ábra – Accumoli népességének alakulása¹

¹ Accumoli népességének alakulása
https://www.citypopulation.de/en/italy/lazio/rieti/057001__accumoli/

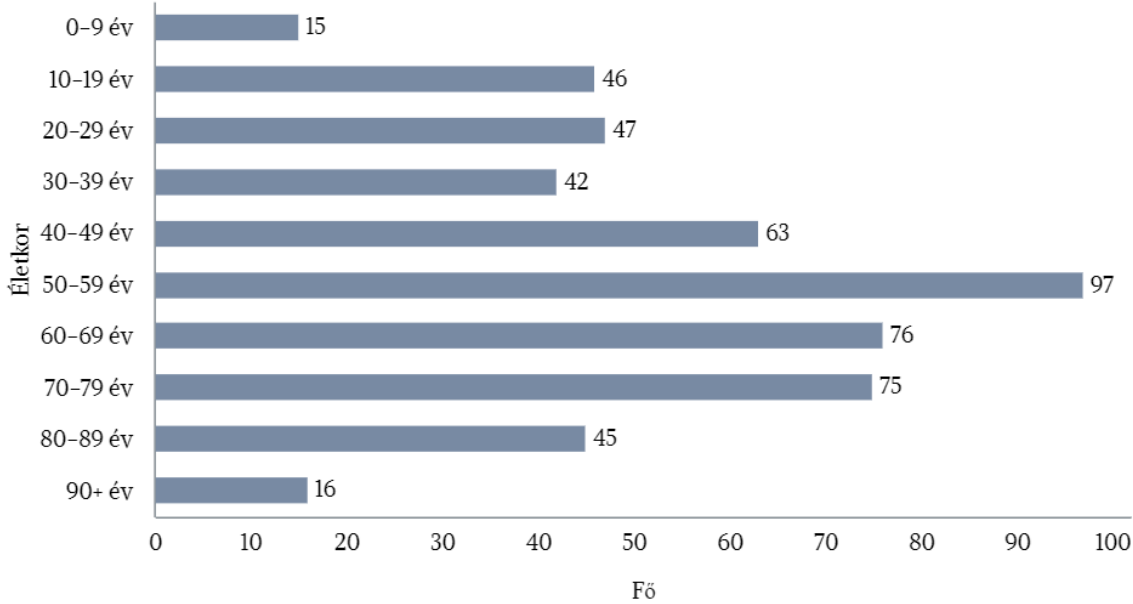
A lakosság nemek közötti, életkor szerinti, valamint iskolai végzettség szerinti eloszlását az alábbi diagrammok foglalják össze.² Fontos következtetést vonhatunk le a korfából, mely azt mutatja, hogy Accumoli populációja öregedő.

3. ábra- Nemek közötti eloszlás

4. ábra - Végzettség szerinti megoszlás

5. ábra - Életkor szerinti megoszlás

² Accumoli nemek közötti, végzettség szerinti és életkor szerinti megoszlása
https://www.citypopulation.de/en/italy/lazio/rieti/057001__accumoli/
<https://italia.indettaglio.it/eng/lazio/accumoli.html>

A történeti Accumoli téri struktúrája a földrengés előtt

A történeti város térbeli struktúrájának alakulását nagyban befolyásolták a földrajzi adottságok. A település már a XIII. században lakott volt, s folyamatos fejlődésnek indult. A 2016-os földrengés előtti állapot ennek a történeti városnak a lenyomatait hordozta. Accumoli téri struktúráját elemezve elmondható, hogy organikusan alakult ki.

6. ábra- A történeti település téri struktúrája

Úthálózatát az ágas úthálózat jellemezte, mely lekövette a domborzati adottságokat. Az utak keresztmetszeti szélessége közel azonos volt, melyek egyaránt szolgáltak gépkocsi és gyalogos közlekedésre is. Ez alól a másodlagos utcahálózat lépcsői jelentettek kivételt. A *Via Roma* és *Via Tommasi Salvator* két hangsúlyos kelet-nyugat irányultságú tengelyt jelölt ki. Ezen utak keleti végében egyfajta tömb-térként (6. ábra, bézs színnel) utcákat és tereket keretező épületek elrendezésének vizsgálata is. A telekosztást a szabálytalanság jellemezte, ám az épületek szinte egész Accumoli területén a zárt sorú beépítést követték, melyek egybefüggő, a földszintestől a két emelet magasságig keretezték a közterületeket, s határozták meg a karakteres utcaképet. Bár alapvetően a történeti Accumoli kiterjedése kis alapterületűnek mondható, XXI. század kezdetétől mégis szükség volt a motorizált közlekedési eszközökre.

Annak ellenére, hogy a város magjában néhány szolgáltatás elérhető volt egyfajta városközpontot alkotva, a lakosok összes szükségletét nem elégítette ki, így a hiányzó szolgáltatásokat a környező településeken tudták igénybe venni.

Felmerül a kérdés ugyanakkor, hogy a földrengés okozta intervenció nélkül mi is lett volna a jövője egy olyan kistelepülésnek, ahol a statisztikai adatok alapján egy öregedő társadalom volt jelen, korlátozott munkalehetőségekkel és kevés rendelkezésre álló funkcióval.

Accumoli téri struktúrája a földrengés után

A 2016-os földrengés után a történeti Accumoli elpusztult, az alábbi ábra kék színnel mutatja a szerencsétlenség utáni azon épületeket, amelyek teljesen vagy részlegesen megmaradtak.³

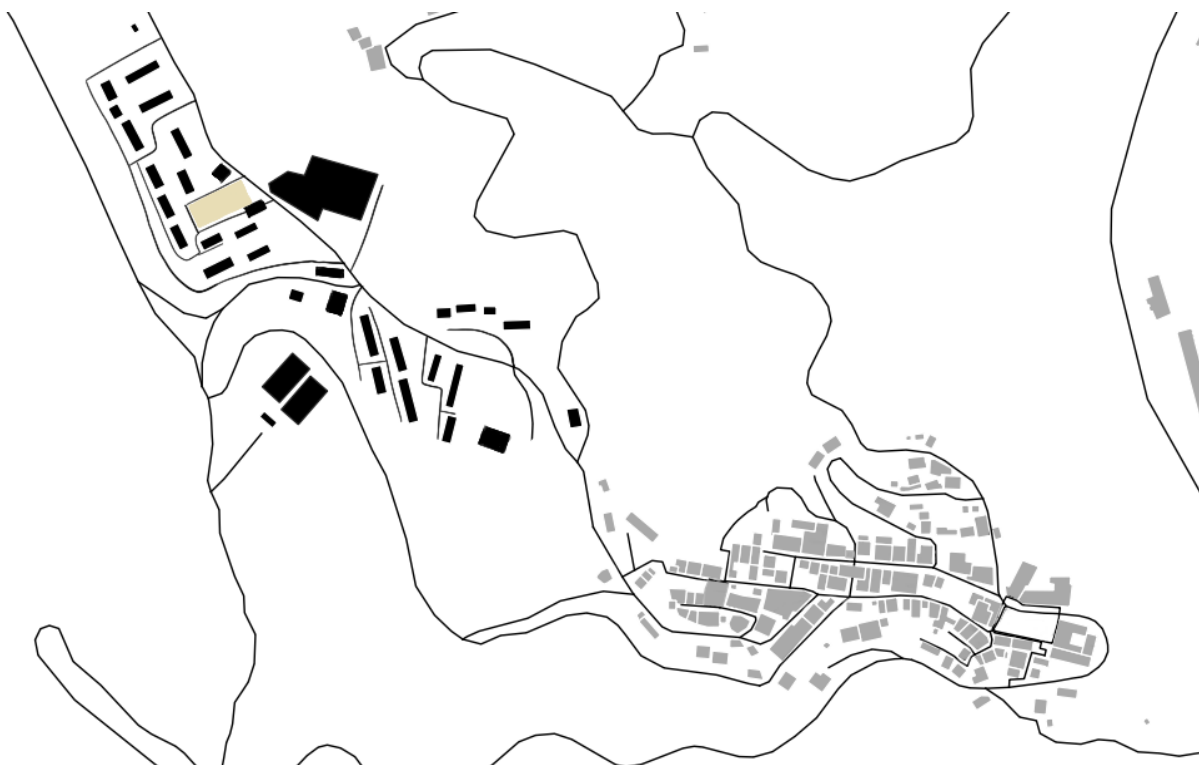
7. ábra - Teljesen vagy részben fennmaradt épületek

Épület	Építési idő
Civic Tower	XII. századi polgári szimbólum A földrengés után megmaradt, külső szerkezettel erősítették meg.
Palazzo del Podestà,	Az egykori városháza épülete
Palazzo del Guasto	Mely a XV. században épült.
Palazzo Marini	Manierista stílusban épült palazzo Karakteres eleme volt csavart elefántlábakon álló jón oszlopok által tartott, gyémántkváderes kapu
Palazzo Cappello	XVII. században épült a középkori erődítmény közelében
Salvatore emlékmű	1927-ben állították fel

³ Accumoli teljesen vagy részlegesen fennmaradt épületállománya a földrengés után https://www.comune.accumoli.ri.it/wp-content/uploads/2021/04/PARTE-2-%E2%80%93-STATO-DI-FATTO-PER-OGNI-CENTRO_LUG_21.pdf (4. oldal)

Mivel a fennmaradt házak száma nagyon csekély és ezek többsége is lakhatatlanná vált, így szükségessé vált az accumoliak lakhatásának gyors megoldása. Ennek érdekében a történeti város külső területein a korábbi köztemető mellett ideiglenes várost hoztak létre. Mivel a probléma hirtelen intézkedést igényelt, és a megoldás is ideiglenesnek ígérkezett, így a városépítészeti szempontok is háttérbe szorultak, sokkal fontosabb volt a lakó funkció minél gyorsabb pótlása a helyiek számára.

Az újonnan kialakult városrészről elmondható, hogy utcahálózata centrális. Az elsődleges utak találkozásánál azonban nem található köztér. A másodlagos úthálózatot zsákutcák alkotják. A telekosztás szabályos, közel azonos méretű szabályos téglalap alakú telkekkel. Ezekon a telkeken azonos kinézetű és méretű ideiglenesnek szánt épületek alkotnak sorházakat, ezzel egyfajta hézagosan zárt sorú beépítést alkotva. Az egyetlen köztér is vallási funkcióhoz kötött került elhelyezésre, ám elmondható, hogy az új városrésznek rendkívül alulhasznált tere, nem ad igazi lehetőséget a spontán találkozásokra. A történeti városrészsel ellentétben a térfalakat kerítések alkotják, az épületek előkertekkel egyfajta amerikai szuburbánus város képére emlékeztetnek.

8. ábra - Az ideiglenes településrész téri struktúrája

A közigazgatási egységet vizsgálva megfigyelhető, hogy az ideiglenes településekből kikerültek a funkciók, szolgáltatások és azok együttesen egy ideiglenes városközpontként lettek a főút mellett elhelyezve.

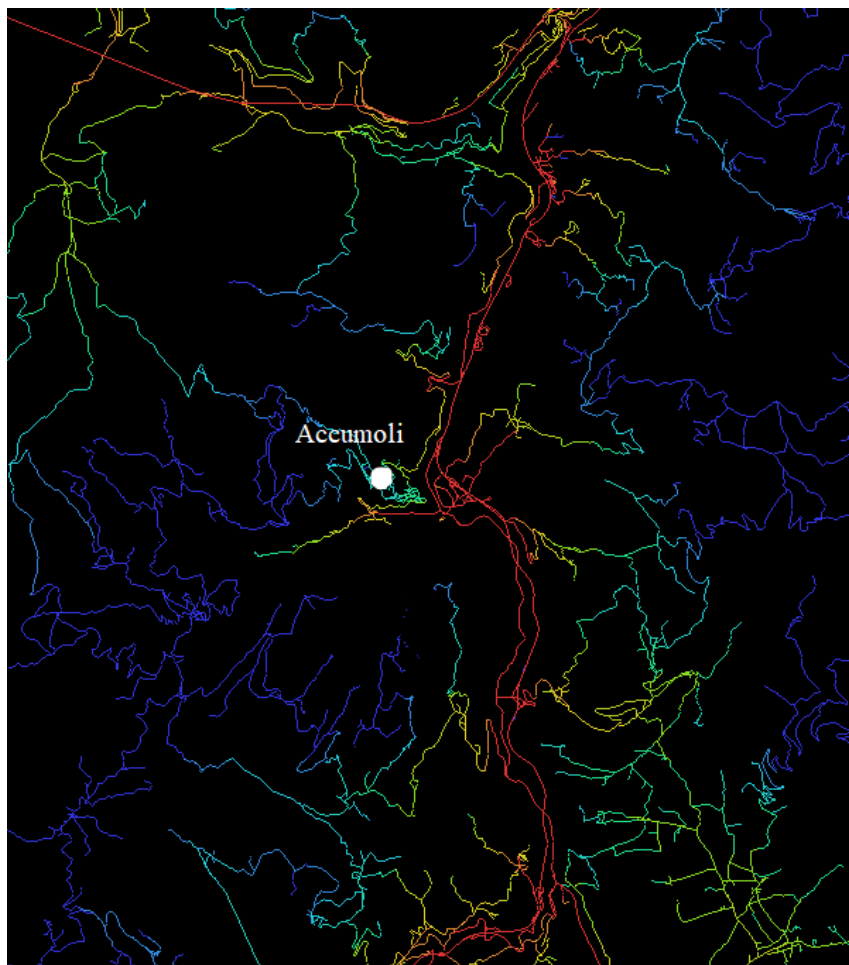
Szempont	Történeti Accumoli (2016 előtt)	Új Accumoli (2016-)
úthálózat	ágas	centrális és zsákutcás
terek	organikus tömb-tér, útelágazások tere	szerkesztett tömb-tér
telkek	organikusan fejlődik szabálytalan telekosztás	szabályozott, egyforma méretű, téglalap alakú telkek
beépítés	zárt sorú	sorházas

Az alábbi szempontokat összegezve tehát jól látszik, hogy az elpusztult történeti város és a jelenlegi ideiglenesnek szánt városrész szöges ellentétei egymásnak. Bár a történeti település sem bővelkedett a 15 perces város ideáljának elemeiben, mégis elmondható, hogy a mindennapos élethez szükséges szolgáltatások rendelkezésre álltak gyalogszerrel is, s az emberek régi közigazgatási egységen belüli hálózatra hagyatkoztak. A mai városrész a kieső és elkülönült városközponttal viszont teljes mértékben az egyéni motorikus közlekedésre hagyatkozik. A főút mentén létrehozott központ funkcionális értelemben központ csupán, nem ad lehetőséget a spontán találkozásokra, hiszen az emberek csak célirányosan keresik fel a helyszínt.

Hálózatelemzés

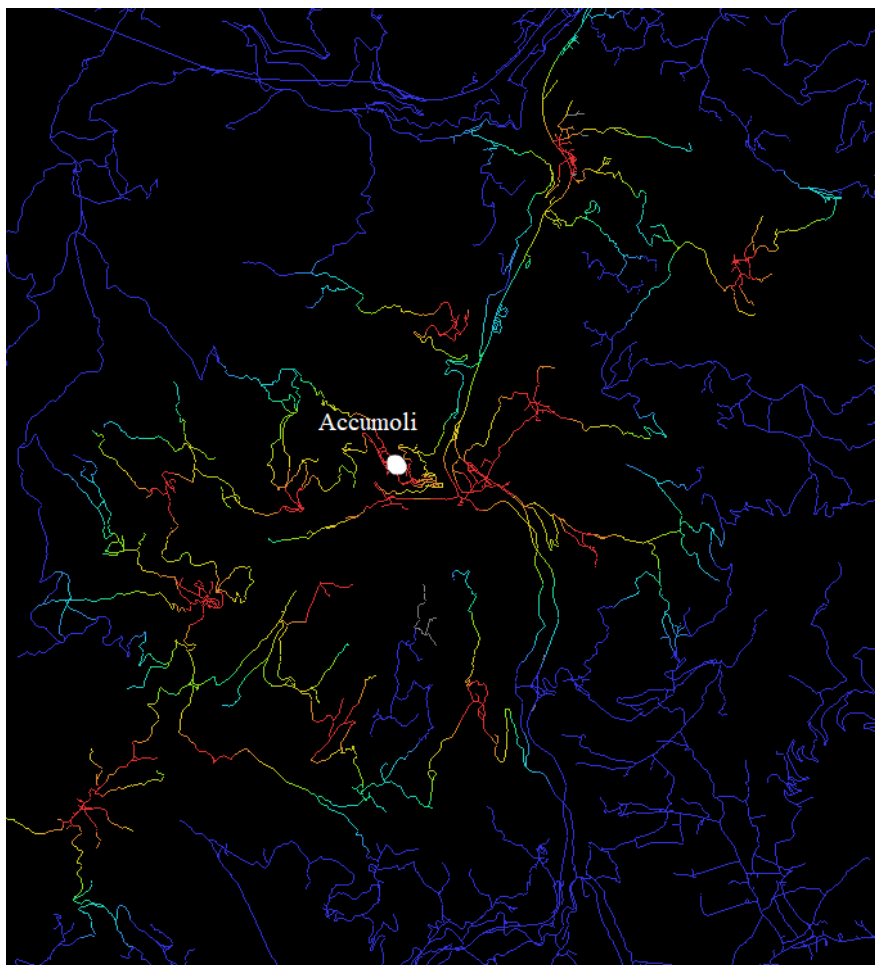
Accumoli a maga 18 kistelepülésével egy hálózatot alkot Rieti tartományban, mely a földrengés előtt egy jól működő rendszert képzett. A helyiek gyakran sétálva látogatták meg a szomszédos települést, de az autók megjelenése még könnyebbé tette a közlekedést (RiStampa Srl, 2023). A kiszolgáló funkciók elszórva voltak jelen, így egy biztos kapcsolat, egymástól való függés alakult ki közöttük. A földrengés után néhány település kikerült a rendszerből, és ezzel az addig általuk biztosított szolgáltatások is elvesztek. Ennek orvosolására a *Via Salaria* főút mentén alakítottak ki egy új központot, melynek feladatává vált a területen élők szükségének kielégítése. Térszervezés szempontjából mennyire működik egységként a terület? Esetleg némelyik tag a perifériára szorulva küzd a létezése fenntartásáért? Hogyan befolyásolja az ellátottságot az új kiszolgáló központ elhelyezkedése? Ennek a kérdéskörnek a vizsgálatához a Space Syntax analízis áll rendelkezésünkre.

A hálózat gerincét az észak-dél irányban végigfutó *Via Salaria* jelenti, mely a terület legfrekvenciáltabb útjának mondható, ami a rendszeren belüli leggyorsabb és leghatékonyabb közlekedés érdekében szinte biztos, hogy igénybe lesz véve. Az alábbi térképről leolvasható, hogy egy-egy helység mennyire közelíthető meg a hálózaton belül. A falvak többnyire a főútról érhetők el, ám a belsőbb területek közül néhány már kiszorul a perifériára. Az izoláció következményeként nagyobb valószínűséggel fog elnéptelenedni, majd esetlegesen megszűnni az adott település. Ide nem lenne jövedelmező szolgáltatást telepíteni, mert nem rendelkezne megfelelő kihasználtsággal. Ezeket a helyeket többnyire csak a lakosság célforgalma tartja életben. Accumoli integráltsága kielégítőnek mondható, ám szembeűnő, hogy 18 tag nagyjából fele már a kritikus – kék színnel jelzett – zónába tartozik. Ennek fő oka az úthálózat ritkasága és a domborzati viszonyok miatti nehezebb közlekedés lehet.

9. ábra - A térség integráltsági térképe

A hálózat településeit kisebb forgalmú, domborzatot lekövető utak kötik össze. A kapcsolat csak úgy lehet működőképes, ha a köztük lévő távolság ésszerű, esetleg gyalogos módon is bejárható. Az elrendezésben az figyelhető meg, hogy a terület két részre oszlik. A délebben fekvő települések között kevesebb, mint 3 km megtétele után, többnyire a mellékutak használatával érhető el a szomszédos falu. Ez a táv a helyi lakos számára akár gyalog is teljesíthető távolságnak mondható. Az északi részen is fennáll a 3 km-en belüli elérés, ám a két blokk között adódik egy szakasz, mely szinte kötelezi az embert a főút használatára. Ez a korlátozás a motorizációtól való függést erősíti.

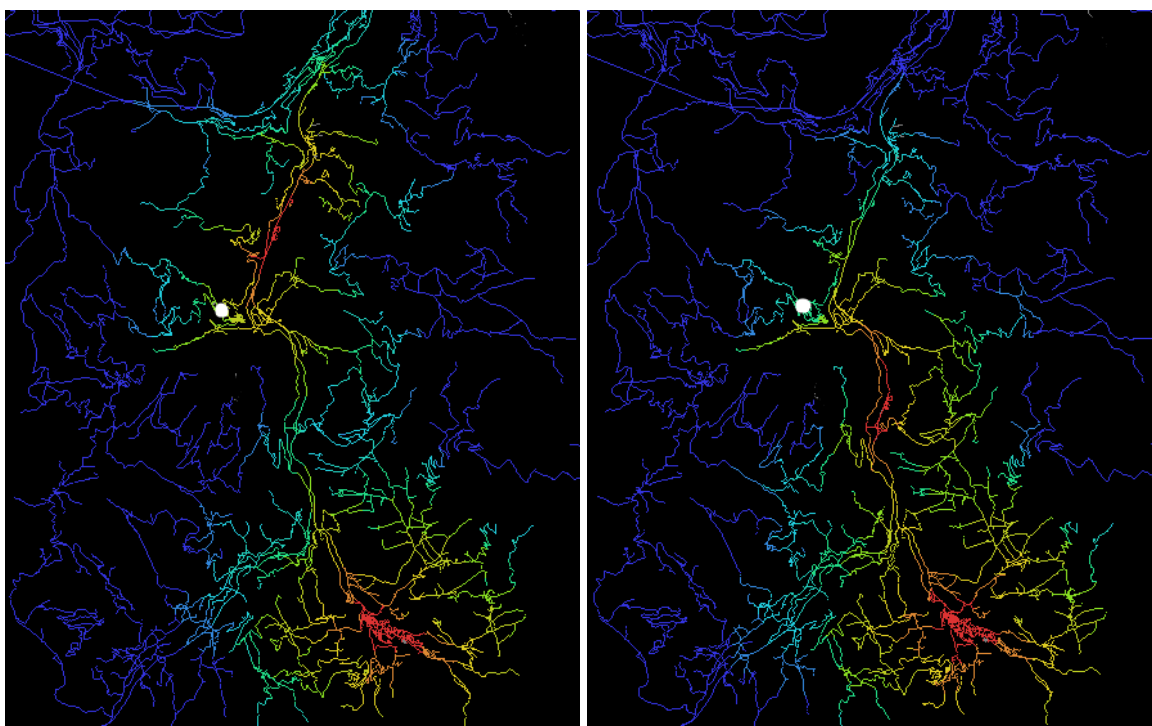

10. ábra - Accumoli és a 17 kisváros hálózata

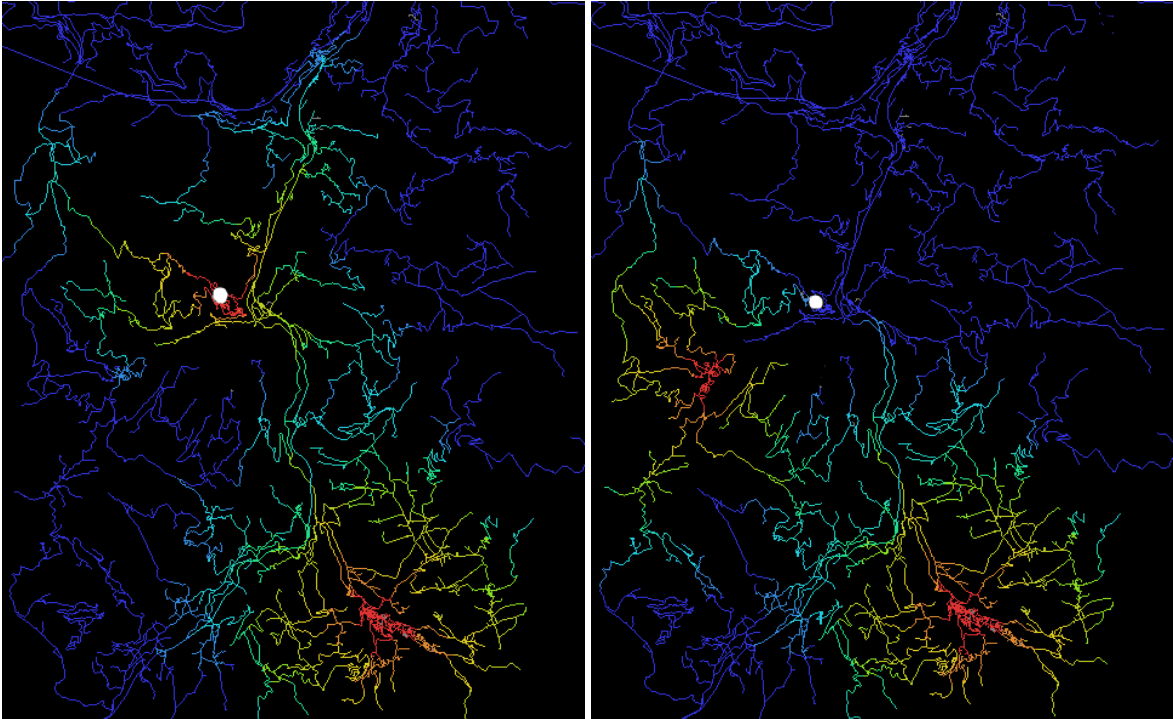
Az északi és déli egység közötti egyenes szakaszon került elhelyezésre az új, funkciókat egyesítő központ. Az elhelyezkedés fő szempontja az elérhetőség kellett, hogy legyen. A főút mellett ez teljesülni is látszik, hiszen ez a legfrekvenciáltabban használt autópályát, így a célcsoport ki lett bővítve a csupán helyi lakosokról minden áthaladó emberre. Érdeemes megvizsgálni, hogy valóban a lehető legjobb lokalizációval létesült-e a tömbösítés vagy esetleg volna-e olyan helyzet, ahol szervezettebben tudna kapcsolódni a környezetéhez. Mivel a centrum egy olyan szakaszon található, aminek megközelítése csak gépjárművel történhet, így 10 km-es távot feltételezünk, mint ellátottsági zóna. Az elemzés azt mutatja, hogy a jelenlegi elhelyezkedés kiszolgálja a tengely menti övezetet, ám a dél-nyugati körzetig már nem ér el. Ez különösen problémát jelenthet az ott lévő falvaknak. Ezen probléma kiküszöbölésére további 3 lehetséges elhelyezést szemlélítettünk, miközben Amatrice tulajdonságait konstansnak tekintjük. A főút mentén délebbre csúsztatva a pontot, számottevően nem változik az állapot, hiszen Amatricehez közelebb kerülve csak a köztes táv rövidül, de nem gyarapodik az érintett rész. Ezután teoretikusan áthelyezzük a központot Accumoli új városrészébe, hiszen eleve a térség

mindenkori közigazgatási központjáról beszélünk, így indokolt lehet az ide helyezés. Az eredmény azonban nem kellően kielégítő, hiszen a dél-nyugati rész így is izolált maradna. Ezt követően Terracino utcáihoz telepítve tekintjük a felállást. Az áthelyezés következményeként lehetséges volna a belsőbb részek megfelelő ellátásának biztosítása, ám ekkor az eredeti helyen lép fel hiány. Ebből arra következtethetünk, hogy a megoldást az aktuálisan is létező centrum mellett egy 3. fókuszpont létrehozása jelentheti, aminek legkedvezőbb lokalizációja Terracino területe volna, hiszen így Accumoli község minden tagjára kiterjedne a hatásköre.

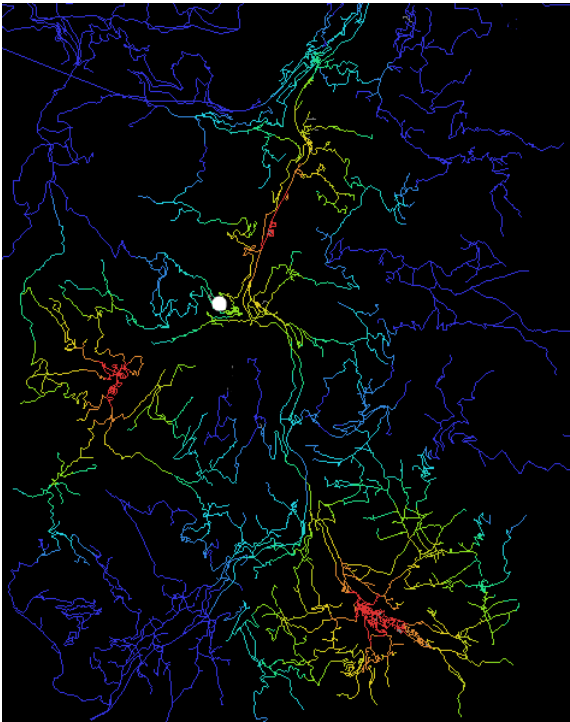
Ezen túl érdemes megemlíteni, hogy amennyiben nem ragaszkodunk a centralizált eloszláshoz, felmerülhet további megoldásként a régi rendszer képező formált, szinte minden településnek feladatot adó szétszórt koncepció. Ennek keretén belül újra kialakulna egy szorosabb, egymásra számító viszony, ami vélhetően pozitívan hatna a hálózat jövőjére. Ez azonban nem mondható reális jövőképnek, hiszen a jelenben létezik az út menti központ, aminek eltörlése nagy valószínűséggel nem fog bekövetkezni, így ahhoz alkalmazkodva kell megoldást keresni.

11. ábra - A jelenlegi központ és Amatrice lefedettsége (balra), Délre mozdított központ és Amatrice lefedettsége (jobbra)

12. ábra - Accumoliba helyezett központ és Amatrice lefedettsége (balra), Terracina helyezett központ és Amatrice lefedettsége

13. ábra - A jelenlegi, a Terracina helyezett központ és Amatrice együttes lefedettsége

Hasonló helyzetű települések esete

Accumolin kívül röviden összehasonlítunk három másik települést, melyek vegyes jellemzővel bírnak és a földrengés hatásai is különböző módon érintették őket. A különböző karakterisztika ahhoz is hozzájárult, milyen kihívásokkal néztek szembe a földrengést megelőzően az említett települések. L'Aquila duális központi szerepével tulajdonképpen az összehasonlítás egyetlen városa, mely képes volt a lakosság megtartására.

San Giovanni, Terracino és Accumoli esetében a földrengés hirtelen törésként felgyorsította az addig is fennálló tendenciát: a lakosság elköltözött, a településméret csökkent, és a régió nem volt vonzó cél. A szolgáltatások, munkahelyek és közlekedés szűk kínálata miatt társadalmi értelemben hanyatlóban volt.

A méret vagy adminisztratív státusz alapvetően befolyásolja a jövőt illető lehetőségeket, egyben segíthetnek abban, hogy felvázoljuk az Accumoli előtt álló utakat. Emellett a négy helyszín relevanciáját a szeptemberi személyes látogatás adja. Ebben az aspektusban L'Aquila megfigyelése a fontosabb, hiszen 14 éve történt a települést érintő, pusztító földrengés. A városban végzett helyreállítási munkákon túl 2023 szeptemberéig bezárólag továbbra is rengeteg a sérült állapotban lévő épület, melyet jobb híján kiegészítő szerkezetekkel erősítettek meg. Az egyik jelenleg elsőbbséget élvező projekt a fő tér helyreállítása.

A települések összehasonlító táblázatában az adatok között észrevehető, hogy L'Aquila védett épített értékekkel rendelkezik/rendelkezik. Ez a tény nagyban hozzájárul az aktív helyreállítási munkához, ugyanakkor lassítja is a tervezést és döntéshozatalt, mert amennyire óvta a különleges státusz az egyes épületeket, annyira hátráltatja a jelenben az újjáépítést. Ha nem újjáépítésről van szó, még tovább bonyolódik a helyzet. San Giovanni, Terracino és Accumoli nem rendelkezett törvényileg védettséget élvező épületállománnyal.

Accumoli és 3 másik, általunk bejárt település összehasonlító táblázata				
Szemponatok	San Giovanni	Terracino	Accumoli	L'Aquila
megye	Rieti	Rieti	Rieti	L'Aquila
régió	Lazio	Lazio	Lazio	Abruzzo
közigazgatási státusz	résztelepülés - frazione	résztelepülés - frazione	községi (comune) központ - città	régióközpont (Abruzzo); megyeközpont (L'Aquila)
magyar megfelelő (ha van, 2011 utáni rendszer szerint)	falu	falu	járási székhely	megyeszékhely
földrengés éve	2016	2016	2016	2009
jelenlegi népességszám	1 (helyszíni adat)	N/A	N/A	~70.000 (2023.)
településméret (magyar megfelelő)	falu	falu	falu/ kisváros	város
a földrengés hatása (épületállomány)	elpusztult	részben elpusztult	elpusztult	részben elpusztult
törvényileg védett értékek	nem	nem	nem	igen
lehetséges-e a visszaköltözés? (szeizmológiailag)	nem	igen	igen	igen/ folyamatosan lakott

Az amerikai településstruktúra elemzése – motorizált véglet

Az amerikai települések hallatán a keleti parti városok karakteresebb megjelenése után rögtön felötlik a USA-ra jellemző kép: egymástól funkcionalitás alapján elválasztott városrészek, melyek nem kerülhetik el a társadalmi, szociális és kulturális megosztottságot sem, illetve az autóval széles sztrádákon naponta ingázó milliányi ember. Az Atlanti-óceán partvidékét elhagyva és nyugat felé haladva egyre jellemzőbb az alábbi kép: a városok egy nagy sűrűségű és magas épületekkel tarkított központtal rendelkeznek, míg az alacsony sűrűségű lakóövezetek alig néhány szintes házai szétterülnek a tájban. Az utakon kívül semmi további nem köti össze a várost alkotó elemeket, azok patchwork szerűen léteznek egymás mellett. Egy ilyen struktúrához elengedhetetlen a személygépjármű a napi távolságok megtételére.

Nem állítható, hogy az európai „tradicionális” városok és azok alakító tényezői ne lettek volna ismertek a tengerentúlon. Például L’Enfant Washingtonra kidolgozott terve vegyíti a jellemző újvilági ortogonális rendszert a nagy városrendezések kedvelt tengelyeivel. Azonban a bevezetőben vázolt jelenség Amerikában az iparosodással vette kezdetét. (El Shafie, Kashef, 2020.). Egyre nagyobb tömegek költöztek az ipari központokba, ahol a korábban újvilági racionális és egyenlő földosztás nevében derékszögűen felparcellázott telkek rendszere – és ahol volt, a történelmi központok – nem tudtak lépést tartani az embertömegek igényeivel. Az eredmény zsúfoltság, rossz egészségügyi körülmények, a természettől való elszakadás. E közegben természetes módon jelentkezik a város hátrahagyásának igénye és az egészséges, nyugodt környezet utáni vágyakozás, melyek az antiurbánus hagyományban és kertvárosmozgalomban találják meg eredőjüket. Meggyesi Tamás (2005) Frank Lloyd Wright Broadacre City terve kapcsán írja, hogy *„a motorizáció, valamint az energia és az információ vezetékes szállíthatósága megszünteti a városi koncentrációk létrejöttének évezredes okát, vagyis forradalmasítja az emberi környezetet.”* A Broadacre City utópiája ráadásul a funkciók tájban való szétszórását hirdette a természethez való visszatéréssel párhuzamosan.

Az elvek a modernizmussal kapnak új erőre, mely a XX. század urbanisztikai gondolkodásának legátfogóbb és legnagyobb hatású mozgalma. E mozgalom azonban nem nélkülözi a sokszínűséget és ellentmondásokat, és végigkísérik a XIX. században megfogalmazott hagyományok. A modernizmus egyrészt racionalizmus, számító értelem, mérő fizikai és biológiai igényekre korlátozódó funkcionalizmus (Meggyesi, 2005.). Az USA-ban

továbbá a modernizmus policentrikus városképet előnyben részesítő irányzata hozzájárult a perifériákon történő fejlődés robbanásszerű növekedéséhez (O’Sullivan, 1996).⁴

Az USA-ban egy jellemző tovább erősíti a városközpontból való kiköltözés tendenciájának negatívumait. 1960-ra az autó kétségkívül az alap városi közlekedési eszközzé vált Észak-Amerikában. A tendencia egészen 1909-ig nyúlik vissza, amikor a növekvő autóforgalom kezelésére a Washington D.C.-ben tartott első Nemzeti Városépítészeti Kongresszus hivatalos álláspontja autótutak építésére bátorítja a településeket. Ez lehetővé tenné, hogy a városközpontot elhagyva a lakók le tudjanak jutni a peremkerületeken kialakításra kerülő új ipari és gazdasági fejlesztésekhez. Az autótutak városalakító szerepe a II. világháború után növekszik meg a széles szövetségi szintű építkezési programok hatására⁵ (El Shafie, Kashef, 2020.).

Az USA társadalmi és településszerkezete tehát ma is erősen kötődik az egyéni motorizációhoz és a városból való kivonulás eszméjéhez, kertvárosi ideáljához csakúgy, mint a funkcionális megosztottság normatívájához. Valóban nem szükséges elviselni többé a várost magát, ha az ember mobilis és a mindennapi funkciókat könnyen elérheti az ezen életformát támogató környezettel a háttérben.

⁴ A gondolatot hivatkozta: Mervat El-Shafie, Mohamed Kashef: Multifaceted perspective on North American urban development. In:Frontiers of Architectural Research vol.9. (2020) no.2. 467-483.p., 2.2.2. Modern project: urban economics, public policies and planning theory. Szerző értelmezés angolról.

⁵ U.a., 2.2.1. Utopian Visions. Szerzői fordítás angolról.

Olasz városi identitás és rurális tájhasználat

Az olasz városok identitásának erős jelenléte több évszázadra nyúlik vissza. A középkori városi jogok és a tény, hogy Itália 1861-ig tulajdonképpen kisebb-nagyobb, erősebb és gyengébb városállamokból állt, hozzájárult ahhoz, hogy a Risorgimento⁶ egyesítési törekvése és diadala után is meghatározó maradt a regionalizmus, mint az adminisztratív rendszer egységeinek alapelve (például *comune* ~ község), valamint a helyi lakosok önmeghatározásának szociokulturális háttere (Rouleau, 2018.) Ilyen értelemben a *città*, mint város, etimológiailag többet jelent Olaszországban az urbánus keretek kiépülésénél, megfelelő sűrűségénél és lakosszámnál. Mi sem kívánjuk a várost pusztán ezen minőségi és mennyiségi jelzők összességére redukálni, hiszen „*A város mindig több, mint az őt alkotó városi tárgyak összege. Benne megjelenik a társadalom reprezentációja, a világ kategorizálása, emellett az esztétika és a társadalmi logika eszköze, valamint az értékek felhalmozásának módja is.*” (Clairet, 2010). A *città* összekapcsolódik a történelem folyamán elnyert jogokkal és azzal a polgárosodási folyamattal, amelynek élén a Római Birodalom örökén Itália élen járt már a középkorban is, de felívelése egybeesik a reneszánsz emberközpontúságával. Más megközelítésben a *città* nemcsak a település keretét, hanem adminisztratív és polgári aspektusát is adja. Az önmeghatározás oldaláról fontos a *comunità*, azaz közösség szó, mely humán fókuszával az adott település, régió lakóinak összességére utal.

Az olasz vidéki területek meghatározó ágazata a mezőgazdaság. Talán nem meglepő, hogy a hatalmas földterületekkel, szántókkal, legelőkkel és erdőkkel bíró vidéki táj a növénytermesztésre, az állattenyésztésre és az erre épülő szektorokra, például a feldolgozó- és élelmiszeriparra alapoz. Ez az egyik oka annak, hogy legszűkebben értelmezve a lakófunkció, a mezőgazdasági termelés színhelye, azaz a föld és a feldolgozási lehetőséget biztosító üzemek nem választhatók el egymástól. Racionálisan megközelítve a kérdést akkor hatékony a rendszer, ha a felépítő elemek egymással szerves egységet képeznek. Mivel ezen alapvető reláció helyhez kötött és egy tömbben található, kedvezőbb lehet az alapvető szükségleteket biztosító funkciókat a célcsoporthoz közel vinni, és nem pedig elszórva lehelyezni azokat, esetleges megközelítési gondokat generálva.

Az olasz városok történelme akár több száz évre is visszanyúlhat. A lassan kibontakozó, szerves fejlődés integrálta a legkülönbözőbb funkciókat. A lakhatás, munka, kulturális lehetőségek, vendéglátó egységek és az oktatás egybetömörültek, és annak ellenére, hogy a

⁶ Risorgimento az itáliai országegyesítési folyamat a XIX. században

helyhez kötöttség az ember mobilizálódásával szinte megszűnt, a kialakult rendszerek tovább éltek/ élnek. Azonban egyre fokozódik a nyomás a hagyományos rurális tájakon. A jelenség nem csak Olaszországban, hanem egész Európában, sőt globálisan tapasztalható: a világ népessége urbanizálódik.

Lehetséges scenáriók

A 2023 szeptemberi workshop céljai

2023 szeptemberében egyhetes helyszíni workshop került megrendezésre Accumoliban, melyen a szerzők a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanáraival vettek részt. A cél a terület és egy földrengés általános hatásainak, a helyreállítási lehetőségek és eszközeinek megismerése, valamint Accumoli és környezetének jövőjére történő koncepcióalkotás volt. A program a *Red Zone* meglátogatását, előadásokat, workshopokat és hallgatói csapatmunkát foglalt magába a tanári-szakértői csoport munkája mellett. Ezen egyhetes workshop eredményeit alább fejtjük ki.

A workshop eredményei

Első csoport

Az Accumoli és térsége számára kidolgozandó ötlet megalkotásánál az egyik legszembetűnőbb élményre támaszkodtunk: 7 év alatt szinte semmi sem történt a területen, valamint napjainkban sem tapasztalható az az egységes front és elköteleződés, mely szerintünk egy életképes stratégia megalkotásához és cselekvéshez vezetne. Már csak a workshop eredeti céljából is kiindulva nem fogadtuk el azt a forgatókönyvet, hogy a város végérvényesen elpusztult. Bár régi formájában valószínűleg sosem látjuk viszont a települést, a teljes megszűnést nem vehettük egy jövőbe mutató ötlet megalkotásának alapjául.

Ötletünket, miszerint egy közösségi térrel és a hozzá kapcsolódó épületállománnyal lehetne elkezdni a város visszatelepítést, mindenképp egy nagyobb tervbe szeretnénk volna ágyazni. Ez az ötlet a *comunità diffusa* elnevezést kapta. A *comunità* közösséget jelent, e tanulmányban konkrétan Accumoli és 17 környező településének közösségét, melyek együtt erős önmeghatározással bírnak. A szó többet jelent emberek csoportjánál, történetileg sokkal inkább interperszonális és a humán tényezők kapcsolataival együtt értendő fogalom.

E szórt rendszert Accumoli és településeinek viszonyára akartuk lefordítani. Egy jövőbeni működőképes közösség nem képzelhető el olyan funkcionális megosztás nélkül, ahol ezen kistelepülések egyénileg akarnak érvényesülni. Már csak méretükből adódóan sincs lehetőségük erre, nem is beszélve a korunkban tapasztalható elvándorlási trendekről. A funkcionális megosztás és aktív együttműködés képezte az ötlet alapját, melybe kérdőjeles aspektusként vettük számításba az alant futó főút melletti, új-ideiglenes mobil központot.

Valójában ez egy új fragmentuma lenne az Accumoli régiónak, mely állandósulni fog a jövőben?

A már említett tér, mint közterület gondolatához az is hozzájárult, hogy mit tapasztaltunk meg az olasz életstílusból az egyhetes workshop alatt. Közös álláspontunk szerint Olaszországban a közösségi tér nem egyszerűen az épített környezet egy eleme, az épületek között szükségszerű valami, hanem az identitás meghatározó eleme, a közösség találkozóhelye - mint ahogy gyakran lennie kéne globálisan is. Accumolira vonatkoztatva e tér nem lehet a régi topológia szerint elhelyezve. Új területként a civistorony és az egykori híres, a földrengésben súlyos károkat szenvedett palazzo közötti részt jelöltük ki. Mint egy mag, innen képeltük el a város újbóli benépesülésének lehetőségét.

A hat főből álló csapatban igyekeztünk az Accumoli és térsége számára kidolgozandó ötletbe integrálni a tagok tudását, építészeti szakterületét. A munka során ezért előtérbe kerültek urbanisztikai, tartószerkezet-rekonstruálási, földrengés-rezisztenciát illető, műemlékvédelmi és épülettörténeti kérdések és aspektusok is.

Második csoport

További lehetséges jövőképet vázol második csoportunk elképzelése. A földrengés előtt Accumoli egyik legnagyobb problémája a csökkenő számú lakosság volt. A fiataloknak nem állt érdekükben a településen maradni, hiszen oktatásból, valamint munka terén a pásztorokodás, a nemzeti parkokhoz kötődő feladatok, a hagyományokat jelentő élelmiszer feldolgozás és a gasztronómia területén kívül más lehetőségből is hiány volt. Sokan a nagyobb városok felé vették az irányt szélesebb körű lehetőségek után kutatva, ami miatt egy előregedő társadalmi felépítés volt kialakulóban. Csapatunk ezt alapul véve tűzte ki célul a fiatalokat visszacsalogató, foglalkoztatottságot és oktatást kínáló város kialakítását.

Tervünk fő eleme a régi és új városrész között elhelyezkedő, a jövőben teoretikusan megalakuló Nemzetközi Tudományos Kutató Központ, mely az új iskolaépületet is hasznosítaná. Itt kapna helyet négy, a hely sajátosságaihoz valamilyen módon köthető ágazat egyetemének képviselője: természetvédelem, agrártudomány, földrengéskutatás és építészet. Az anyaegyetemen, illetve a nemzetközi kapcsolatok révén bekapcsolódó külföldi intézményekben tanuló diákok fél évet töltenének Accumoliban a tanulmányaikhoz kötődő kötelező gyakorlaton. Az itt töltött fél év viszonylag rövid időtartam távolabb a nagyvárosoktól, amit még a fiatalok is jobban bevállalnának. Ez idő alatt ők is jobban megismerhetnék a kisvárosban rejlő szépséget és lehetőségeket, ami lehetséges, hogy a jövőben visszaköltözésre

ösztönözné őket. Az egyetemisták megjelenése és folyamatos cserélődése pedig egy olyan folyamatot indítana el Accumoliban, mely mindenképpen vérfrissítőként hatna a kisvárosra. Az utcák megtelnének étellel, igény alakulna ki különböző szolgáltatási funkciók kiépítésére. Ezek pedig generálnák az infrastruktúra fejlődését és a munkapiac bővülését, ami az eddigi lakosokat maradásra, másokat pedig a helyszínrre költözésre buzdítana.

Felmerül a kérdés, hogy hogyan alakulna Accumoli régi és új városrészeinek sorsa. Elképzelésünk szerint a hegyen magasabban elhelyezkedő, újabb rész egy jó alapnak tekinthető. A jelenleg is a helyszínen található mobil ház telep az érkező egyetemistáknak kiváló ideiglenes szállásként funkcionálna, a helyi lakosság számára pedig a régi Accumoli területén az érkező nemzetközi építész hallgatókkal együttműködve és a helyiek igényeit előtérbe helyezve, fokozatosan építenénk vissza szeretett városukat. A visszaépítés csak képletesen értendő, hiszen nem cél a régi szerkezet korlátai közé szorítva történő építkezés. A város élete megváltozott, ehhez alkalmazkodva kell egy optimális, működő városszövetet megtervezni, mely nem tér el jelentősen a térség által képviselt stílustól, de nem is engedi, hogy funkcionális működése rovására menjen. Fontos lépés a múlt tanulságainak levonása és az optimális város jövőképehez szükséges attribútumok integrálása az új városszövet tervébe. Természetesen a helyi identitás megőrzése is fontos, így a jelentőséggel bíró, reprezentatív épületek állapotuktól függően kerülnének konzerválásra, avagy restaurálásra.

Harmadik csoport

A harmadik csoport az első kettőtől eltérő irányból közelítette meg a problémát és a lehetséges jövőkép felvázolását. Hamar egyetértés született abban, hogy a történeti városrész teljes rekonstruálására sem magas igény, sem erőforrás nem áll rendelkezésre, így egy olyan jövőkép kialakítására került sor mely egyszerre tűzte ki célul a meglévő adottságok használatát, valamint az emlékezet és az identitás erősítését. Ez a lehetséges jövőbeni állapot a jelenlegi ideiglenes mobil otthonokra és városközpontokra, illetve a földrengés során elpusztult, de identitásképző elemekre támaszkodik. Mint az már a korábbiak alapján is említésre került, a területen lévő munkalehetőségek korlátozottak, s egy alapvetően is öregedő társadalom életébe avatkozott be a földrengés, így fontosnak láttuk egy olyan ágazat integrálását, ami nem idegen funkcióként jelenik meg a jelenlegi városban. Emiatt esett a választás a turizmusra, azon belül is a túraturizmusra, mely a területen korábban is megtalálható volt, de infrastrukturális elemei hiányosak voltak. Ennek fizikai elemeként a történeti városrészben pár emblemikus épület kortárs rekonstrukcióját tűztük ki célul, amikben az odaérkező túrázóknak szolgáltatásokat

helyeztünk el. Továbbá fontosnak találtuk azt is, hogy a történeti városrész magja hordozza az emlékezet rétegeit, de ne imitálja a földrengés előtti állapotot. Szerettük volna, hogy a turizmust kiszolgáló szolgáltatások mellett egyfajta emlékhelyként is szolgáljon ez a belső terület, kiegészítve azt edukációs tartalommal. Így ennek megfelelően fiktíven egy edukációs központot is elhelyeztünk a földrengés témakörében, ahol az edukációs kiállítást végigjárva Accumoli történetéről, valamint földrengés prevenciós építészetéről is képet kaphatnának a látogatók. Mindemelett célul tűztük ki ezen jövőkép megalkotásakor a jelenlegi ideiglenesnek tervezett városszerkezet bővítését, fejlesztését is, hiszen azon a véleményen voltunk, hogy az elmúlt hét év ideiglenesnek szánt lakóházai már ugyanúgy a terület történelmének része, ugyanúgy kialakult városszövetet alkotnak az épületek, így ennek eltörlését sem lehet eszközölni.

A jövő lehetőségei

A workshopon vázolt lehetséges jövőképeken felül sok más alternatíva is létezik, az alábbiakban ezen megoldási javaslatokat vetjük össze egymással.

A történeti Accumoli rekonstrukciója

Megfelelő külső erőforrás segítségével a régi város teljes rekonstrukciója is elképzelhető lenne, ám ez sok problémát is felvet. Lehet-e egy város ugyanolyan, mint a szerencsétlenségek előtt és vajon szeretnék-e egyáltalán, hogy ugyanolyan legyen? Ki lehet-e törölni ilyen tragikus eseményt az emlékezetből, vagy egy újabb réteggé kell integrálni azt?

A város rekonstrukciójának folyamata sok fizikai akadályba ütközik. Az eredeti állapot sok esetben nincs megfelelően dokumentálva, így a visszaállítás nem tudna teljeskörűen megvalósulni. A tervdokumentumok birtokában is kérdéses, hogy a korábbi állapot megfelelő lenne-e a jelenlegi követelményeknek, vagy korszerűsítésre szorulnának az épületek. Kérdéses, hogy milyen földrengés elleni védelemmel lehetne ellátni az egyes épületeket, és egyáltalán az, hogy lehetséges-e a megváltozott környezet miatt építkezni a korábbi területre. A rekonstruált épületek új anyagokból vagy régi, helyi építőanyagokból is épülhetnének, ám mind a két eset más jelentéssel bírna. További bizonytalanságot jelent, hogy a település rekonstrukciója után visszaköltöznének-e az egykori lakók, esetleg új emberek laktak be a területet. Tudna-e hasonlóan működni az összeszokott közösség, mint azelőtt, vagy ez a szerencsétlenség örökre rányomná a bélyegét?

Lényeges foglalkozni továbbá az ideiglenes teleppel is. El lehet hagyni úgy ezt a struktúrát, mintha nem is létezett volna? A rekonstrukció után nem biztos, hogy integrálni lehetne a mobil házakat a városszövetbe, ugyanis túlságosan messze állna Accumoli képétől. Ezzel szemben elképzelhető, hogy valami teljesen új funkcióval ruháznák fel, így adva nekik új életet.

Ezen kérdések számos olyan problémakört feszegetnek, amire a válaszok Accumoli esetében nem túl kecsegtetőek. Álláspontunk szerint a katasztrófa éppúgy szerves része a település történetének, mint az azt megelőző 800 év, így tudomásul kell venni azt, hogy nem folytatódhat ott a település élete, ahol abbamaradt, hanem a történeteket elfogadva kell új, működő várost kialakítani. A teljes rekonstrukció nem tudna maradéktalanul végbe menni a megfelelő erőforrás hiányában, de talán elmondható, hogy eredeti formájában nem is lenne ésszerű, hiszen az épületek rászorulnak a korszerűsítésre, beszélhetünk akár energetikai szempontokról, de akár a földrengésvédelem irányából megközelítve is.

Ideiglenes város bővítése

A másik véglet azt az opciót kínálja fel, hogy felejtsük el, milyen volt a földrengés előtti Accumoli és csupán a közösségen keresztül éljen annak emléke. Használjuk ki az ideiglenes települést, s fejlesszük, bővítsük azt, különböző funkciókkal, építészeti beavatkozásokkal.

Ezt a megoldási javaslatot is sok kétely övezi, hiszen nem tudhatjuk, hogy hosszútávon milyen eredményhez vezetne. Kezdetben a közösség biztosan hordozná a történeti városrész emlékeit, de ez az idő múlásával szép lassan feledésbe merülhet. Ezen túl az organikus alakult kisvárost könnyedén felválthatja egy amerikai városmodell, ami Olaszország szívében nem csak egy tájidegen megoldás, hanem a fenntartható elveket sem követi.

Részleges visszaépítés

A feljebb felvázolt két végletes jövőkép közötti aranyközéputat kínálhatja fel a részleges visszaépítés gondolata, mely során Accumoli történeti városrészének emblemikus épületei rekonstruálásra kerülnének némi korszerűsítésen átesve, valamint az ideiglenes telep hasznosítása és fejlesztése is megtörténne. Ezen jövőkép magában hordozza az elmúlt évszázadok során kialakult helyi identitás megmaradását, de beemeli a ma történéseit is. Megmaradna a korábbi karakteres olasz kisváros érzete is, de nem kellene kompromisszumot kötni. Fontos, hogy az ideiglenes telep hálózata tovább fejlődjön, a térség tömegközlekedéssel is elérhető legyen, s háttérbe kerüljön a motorizált közlekedés és az erre való ráutaltság. Ennek fontos eleme, hogy a városközpontokban elhelyezett funkciók a lakó funkciók mellett kerüljenek elhelyezésre, s ne attól távol. Lényeges továbbá olyan közösségi terek és építészeti minőség kialakítása, ami nem a nyugati, tájidegen városok képét festi fel, hanem visszaadja azt a karaktert, amit a történeti városrész hordozott, ám modern, XXI. századi módon. A történeti városrész rekonstruálásakor lényeges, hogy a kiemelt jelentőségük miatt visszaépített épületek visszaadják azt a hangulatot és történeti háttérrel, amit korábban az egész település képviselt. Hangsúlyos továbbá az is, hogy a múltbeli állomány alapján részben rekonstruált városrész folyamatos összeköttetésben organikusabb hálózatot alakítson ki az „ideiglenes” teleppel, s hogy közös egészként működve erősítsék a közösséget.

Teljes pusztulás, elnéptelenedés

Jelen formájában Accumoli az enyészetnek áll. A földrengés óta eltelt 7 évben nem történt érdemi beavatkozás a területen, az egyetlen említhető beavatkozás a megrongálódott, de álló épületek szerkezeti megerősítése, melyet a kialakításból is láthatóan átmeneti jelleggel

terveztek meg. Vaskos fagerendák és huzalszerkezetek óvják a történelmi épületállomány megmaradt részét.

Nagyobb problémának értékeljük, hogy a hivatalos állami beavatkozás eddigi elmaradása mellett az ideiglenes település lakói maguk sem léphetnek be a Vörös Zónába. Nincs lehetőségük önmaguk meghatározni életüket, Accumoli jövőjét. Véleményünk szerint az idő előrehaladtával e tényezők ahhoz járulnak hozzá, hogy az itt maradt lakosság egyre inkább elveszti jövőképét, reményeit és energiáit arra vonatkozóan, hogy bármilyen szempontból konstruktívan álljanak a kárrendezési törekvésekhez.

Amennyiben hivatalos döntés után vagy a további halogató tendencia folytatásaként nem történik érdemi beavatkozás, a régi Accumolit lassan visszahódítja a természet. E folyamat karbantartás nélkül néhány éven belül bekövetkezik. Abban az esetben, ha a régi Accumoli a földrengés után pusztulásra ítéltetik, felmerül a kérdés, hogy a jelenlegi ideiglenes telepek szétszórt rendszerben maradnak-e, a még itt lévők elköltöznek véglegesen, vagy valahol, esetleg egy korábbi frakcióra rátelepülve új központ alakul.

Új főút menti település

A 2016-os földrengés hatására kialakult funkciós szétagoltságot korábban kifejtettük. Ennek folyománya az a tény is, hogy az egykori központ elsősorban gazdasági funkcióival a völgyben elterülő főút mellett talált új helyet. Üzletek, vállalkozások, szolgáltatások és vendéglátó egységek várják itt a környéken lakókat, de a megközelítési lehetőségek szűkek: lényegében kizárólag autóval lehet a helyszínre érkezni.

Nem szerves fejlődésről van szó. Az ideiglenes épületek meghatározásánál tervezetten ide került a gazdasági központ. A helyszín rengeteg kérdést vet fel a jövőre vonatkozóan. Maradhat-e ez Accumoli gazdasági életének központja? Elhelyezkedése miatt erre tulajdonképpen volna is lehetőség. Az ellenérvként hat az épületek ideiglenessége, a megközelíthetőség szűk lehetősége és a tradicionális tájhasználatba nem illeszkedő megjelenése.

Mi történne, ha e központ gazdasági húzóerejével, lakófunkcióval kiegészítve a 19. frakcióvá válna Accumoli területén? Kedvező elhelyezkedését kihasználva a hegyvidéki régió egy nagyobb területének lakosságát, illetve az átmenő forgalmat is meg tudná szólítani. E ponton nem szeretnénk kitérni, milyen változások, fejlesztések volnának szükségesek e változás bekövetkezéséhez. Ez akár egy külön kutatás tárgyát is képezheti, de az ötlet maga mindenképpen említésre méltó.

Konkluzió

Accumoli jövője szerteágazó foratókönyvek mentén képzelhető el. A szenáriók felállítása erősen függ attól, hogy milyen szempontra szeretnénk kidomborítani az elképzelést. A múlt nem elfelejtendő, legyen szó akár a prosperáló történelmi, akár a tragédiát megélt városról, azonban valami újat, működőt kell alkotni.

Vizsgálódásunk során arra következtetésre jutottunk, hogy teljesen nem lehet visszaépíteni a megelőző állapotot: nem áll rendelkezésre kellő mennyiségű adat a hű rekonstrukcióhoz, ez idő és forrásigényes hosszú folyamat, valamint egy újabb katasztrófa reális veszélyt jelentene az újfent felépült városra. Ez utóbbi élesen rávilágít, hogy bárminemű beavatkozásnál figyelembe kell venni a szeizmikus aktivitást, az épített környezetet ennek megfelelően kell rengésbiztosan kialakítani.

Az „új” létrehozásánál figyelembe kell venni a megváltozott körülményeket. Teljesen más elvárások, igények és előírások érvényesek egy ma létesülő településsel szemben ahhoz képest, amikor Accumoli évszázados szerves fejlődés eredményeként létrejött. Más a technika is, ami bizonyos szempontból nagyobb szabadságot ad, de korlátozza is a lehetőségeket. Figyelembe kell venni a helyiek igényeit. Megőrzendők az ő identitásukhoz kötődő elemek, hogy helyben maradjanak, hiszen ők éltetik a régiót. A frakciók esélyeit és a közöttük kialakuló kohéziót növelheti a szolgáltatási hálózat újragondolása és adaptálása. Lehet, hogy új központ kialakítása válik szükségessé? A munkahelyteremtés fontos tényező, hiszen az emberek motivációját nagyban befolyásolja a minden generáció számára elérhető, mindennapi életvitelhez szükséges funkciók elérésének reális lehetősége.

Hiszen ma az egyéni motorizációra építő amerikai modell megjelenését tapasztaljuk az olasz vizsgált területen. Ez az itáliai történelmi, centrális környezetben alapvető konfliktusba kerül a hagyományokon tovább élő, erős regionális identitással és tájhasználati jellemzőkkel. A földrengés után kialakult helyzet mégis ez irányba mutat, a konfliktust tehát a természeti katasztrófa és következményei mellett egy mélyebben meghúzódó ellentét is erősíti.

Az USA-ra jellemző, hasonló léptékű területek kialakulása/ kialakítása és a használat a tengerentúlon is kritikus hangokkal találkozhat. Már az 1960-as és 1970-es évek folyamán megjelentek olyan publikációk, mozgalmak és nézőpontok, melyek kritizálták a modernista fejlesztéseket és a kulturális attitűd megváltoztatása mellett szálltak síkra. Janet Jacobs 1961-ben megjelent mérföldkönek számító *Az amerikai városok élete és halála* című könyve

jelentősen befolyásolta az észak-amerikai és brit tervezést. A motorizációt tekintve ellenezte a városi területen történő autópályát és síkra szállt a városi területek megújításáért. A további kritikák a város elemeinek újraegyesítése mellett érvelnek (El Shafie, Kashef, 2020.). Ezt azonban igen nehéz megvalósítani a mára ennyire motorizált, az egyéni közlekedéstől függő, ebben szocializálódó társadalomban.

Az olasz helyszínen ennek nincs hagyománya, kényszermegoldás szülte a mai állapotokat. Nagy figyelmet igényelnek a földrengés után telepített ideiglenes épületek. Nem az örökkévalóságnak tervezték és állították fel őket, de 7 év alatt elkezdett kialakulni egy új városszövet: új utcák, tereket megidéző szituációk. Ezek nem tűnnek el nyomtalanul, tehát inkább az irányba érdemes gondolkodni, hogyan alakítható át úgy az ideiglenesnek titulált rendszer, hogy az élhető és fenntartható legyen. Talán új lakóépületekben kellene gondolkodni, miközben a mobilházak új funkciót kapnak? A helyiekkel való aktív kapcsolattartás és kommunikáció kikerülhetetlen tényező, mert végső soron ez az ő otthonuk, ők éltek itt és remélhetőleg ők fognak itt élni a továbbiakban is.

Irodalomjegyzék

- Ansal A, Kurtulus A, Tönük G. (2010). *Seismic microzonation and earthquake damage scenarios for urban areas*. Soil Dynamics and Earthquake Engineering 20 (2010) 1319-1328
- Crowley H, Colombi M, Borzi B, Faravelli M, Onida M, Lopez M, Polli D, Meroni F, Pinho R. (2008) *A comparison of seismic risk maps for Italy*. Springer Science+Business Media B.V. 2008
- Fantechi, Federico, Giulia Urso and Marco Modica (2020). *Can extreme events be an opportunity? Depopulation and resilience of rural communities in Central Italy after the 1997 earthquake*. Journal of Rural Studies 79 (2020) 311-321
- Italy's past and national identity: a reflection. <https://www.aspeninstitute.it/en/attivita/italys-past-and-national-identity-reflection/> [2011. március 28.]
- Meggyesi, T. (2005). *A 20. század urbanisztikájának útvesztői*. Terc
- Meggyesi, T. (2009). *Városépítészeti alaktan*. Terc
- Meggyesi, T. (2008). *Települési kultúránk*. Terc
- Mervat El-Shafie, Mohamed Kashef: Multifaceted perspective on North American urban development. In:Frontiers of Architectural Research vol.9. (2020) no.2. 467-483.p. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2095263519300986>
- Spence R, So E, Ameri G, Akinci A, Cocco M, Cultrerea G, Franceschina G, Pacor F, Pessina V, Lombardi A.M, Zonno G, Carvalho A, Campos Costa A, Coelho E, Pitilakis K, Anastasiadia A, Kakderi K, Alexoudi M, Ansal A, Erdic M, Tonuk G, Demircioglu M. (2007). *Earthquake Disaster Scenario Prediction and Loss Modelling for Urban Areas*. IUSS Press
- Stucchi M, Rovida A, Gomez Capera A.A, Alexandre P, Camelbeeck T, Demircioglu M.B, Gasperini P, Kouskoune V, Musson R.M.W, Radulian M, Sesetyan K, Vilanova S, Baumont D, Bungum H, Fäh D, Lenhardt W, Makropoulos K, Martinez Solares J.M, Scotti O, Zivcic M, Albini P, Batllo J, Papaioannou C, Tatevossian R, Locati M, Meletti C, Vigano D, Giardini D. (2012) *The SHARE European Earthquake Catalogue (SHEEC) 1000–1899*
- La storia della comintia accumolese*. RiStampa Srl. (2023)